NOGMAALS: ARBEIDER EN PRIVAAT-EIGENDOM

DOOR MR IR A. W. QUINT

Nadat J. J. M. van der Ven ons in 1955 zijn indrukken had gegeven over de Duisburger Kupferhütte en de Spindlerwerke („De arbeider als partner in de onderneming", S.M.A. 1955, blz. 402), neemt hij in zijn bijdrage in het jongste novembernummer („Arbeider en privaateigendom", blz. 646) het vraagstuk van de eigendomsvorming door werknemers in het algemeen onder de loep.

Gevolggevend aan de aan het slot door hem te kennen gegeven wens dat S.M.A. aan deze problematiek wat meer aandacht zou wijden, neem ik gaarne de gelegenheid te baat, over een en ander iets te berde te brengen.

De schrijver gaat uit van een Duits verzamelwerk „Eigentum in Arbeiterhand" en knoopt daaraan waardevolle beschouwingen vast inzake de bezitsvorming in het algemeen. Het verwondert niet, dat ook hij de betekenis van de privaateigendom voor de persoonlijke ontplooiing hoog aanslaat, waarbij hij met name wijst op het avontuurlijke element van dit eigendom, gelegen in de risico's welke de eigenaar loopt, welke laatste zo echt menselijk zijn.

Van der Ven ontkent, dat de privaateigendom nog langer bescherming biedt tegen calamiteiten: daarvoor is de verzekering in de plaats gekomen. Dit laatste gaat mijns inziens slechts op voor calamiteiten gedurende de actieve periode (voortijdig overlijden, ziekte, ongeval, en werkloosheid). Voor de oude dag ligt echter de zaak anders: hier staat het zelf opbouwen van een vermogen zeker niet achter bij het afsluiten van een verzekeringspolis; integendeel, door doeltreffende belegging in aandelen kan men de gevolgen der geldontwaarding enigszins compenseren hetgeen bij een particuliere verzekering (op één maatschappij na) uitgesloten is. Het is dus zeer de vraag, of de éénzijdige fiscale bevoordeling van lijfrentepolissen wel verantwoord is en of niet een algemeen stelsel van belastingvrij sparen, hoe

---

Vervolg van bladzijde 108

regelt uitputtend in welke gevallen ambtshalve of op verzoek een nieuwe beslissing kan worden genomen. Nu het i.c. betreft een definitief toegekende rente, mag het uitvoeringsorgaan niet krachtens algemene beginselen van administratief recht doch uitsluitend op voet van het bepaalde in dit artikel daartoe overgaan. Een bij het nemen der vorige beslissing nog niet bekend gewijsde van de administratieve rechter, levert op een nieuw feit, dat van invloed zou zijn geweest bij het nemen der beslissing, zodat de onderhavige onttrekking terecht is geschied.

moeilijk de technische uitwerking hiervan ook is, de voorkeur zou verdienen. Men kan hierbij de spaarstroom ook op bepaalde objecten richten zoals onlangs in Duitsland gebeurd is, waarbij belegging in pandbrieven (met blokkade van drie jaar) aftrekbaar voor de inkomstenbelasting is gemaakt, hetgeen een doeltreffend middel blijkt om de financiering van de woningbouw op gang te houden!

Terecht stelt Van der Ven, dat naarmate men sterker in een collectiviteit is gebonden, men behoefte krijgt aan een persoonlijke sfeer zoals de privaateigendom er een kan scheppen. Hij gaat hier niet zo ver als zijn Tilburgse ambt- en naamgenoot, die nadrukkelijk de boog der sociale zekerheid als overspannen beschouwt en deze gedeeltelijk door eigen voorzieningen vervangen wil zien. In ieder geval kan men het erover eens zijn, dat naast het indrukwekkende, zijn voltooiing naderende gebouw der Sociale Zekerheid aan de particuliere bezitsvorming meer aandacht dient te worden geschonken.

Van der Ven ziet hier een primaire taak voor het bedrijfsleven en slechts een secondaire voor de staat; dit is juist indien men niet vergeet, dat aldus slechts de loontrekkers in particuliere dienst bereikt worden, zodat zowel de zelfstandigen als het overheidspersoneel buiten de deur komen te staan. De overheid zal dus zeker een rol dienen te spelen, al ware het slechts door fiscale voorzieningen.

De mogelijkheden voor het bedrijfsleven besprekend, stelt de auteur als alternatief loonsverhoging of winstdeling. Wordt op deze wijze de zaak wel zuiver gesteld? En doet de auteur hier zijn eigen principiële zienswijze geen geweld aan? Hij zal het er toch mee eens zijn, dat een van de waardevolle facetten van de bezitsvorming is gelegen in het laten gelden van de verantwoordelijkheid van het individu, dat uit eigen vrije wil een bepaald deel van zijn inkomen niet verteert, maar bestemt voor de verkrijging van duurzaam bezit. Dit is dus de spaargedachte, die gekoppeld aan belegging het fundament der bezitsvorming moet zijn. De auteur gaat er blijkbaar van uit, dat de bestaande arbeidersinkomens geen besparing toelaten en dat dus iets extra's moet worden gegeven, welk extra dan een al of niet verplichte bestemming moet krijgen ten behoeve van de bezitsvorming. Is hij het er niet mee eens, dat het ethisch veel waardevoller is, indien de werknemer zelf uit zijn bestaande inkomen iets opzij legt? Dat de mogelijkheid hiervoor in brede kringen wel aanwezig is, bewijst niet alleen de vlucht in duurzame consumptiegoederen, doch ook de tot voor kort grote omvang der particuliere besparingen (in anderhalf jaar één miljard). Voorts denke men o.m. aan het grote succes der klantenobligaties van Albert Hein, waaruit ook duidelijk blijkt, dat, indien men de bezitsobjecten slechts gemakkelijk verkrijgbaar stelt, de belangstelling en ook de mogelijkheid om hiervoor te sparen bijzonder groot is.

Een andere mogelijkheid om het sparen te stimuleren is het van ondernemerszijde verlenen van service, door bepaalde bedragen periodiek van loon of salaris af te houden en over te boeken naar een spaarbankrekening. Dit laatste kan nog met een premiëring gepaard gaan, die als regel aan een

jaarlijks maximum gebonden is. Bekend zijn de belangrijke resultaten, welke hiermee onder meer zijn bereikt bij de Staatsmijnen; ook Unilever heeft niet lang geleden een dergelijke gepremieerde spaarregeling ingevoerd. Feitelijk is het een contradictie, dat men, hoewel spaarcapaciteit aanwezig geacht wordt, toch meent een financiële bijdrage te moeten verlenen. Het gaat hier echter meer om een kleine prikkel om de betrokkenen over de zogenaamde „spaardrempel" heen te helpen; de ermee gemoeide bedragen zijn betrekkelijk laag en het effect is groot!

Het spreekt vanzelf, dat men gemakkelijker kan sparen uit extra-inkomsten dan uit het normale loon. Er is dan ook veel voor te zeggen juist bij toepassing van winstdeling hieraan een spaarregeling te koppelen, gericht op de vorming van duurzaam bezit.

Aangezien Van der Ven over de winstdeling slechts vermeldt, dat hierover uiteenlopend gedacht wordt en dit onderwerp trouwens grotendeels buiten het kader der bezitsvorming valt, zal ik hier niet op ingaan, doch met een verwijzing volstaan naar de rede van Dr Paul Rijkens voor de Economendag in Nijmegen (maart 1956) en het antwoord hierop van het bestuur der studiegroep „Winstdeling en aanverwante onderwerpen" van het N.I.V.E. [1]) Slechts wil ik eraan herinneren, dat van de zijde van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid bij herhaling op winstdeling gewezen is, als middel om op het niveau der onderneming de vrijere loonvorming te realiseren.

Wel verdient aandacht hetgeen Van der Ven opmerkt over het blokkeren van saldi of van effecten en over enkele bepaalde bezitsobjecten. Hoewel het nuttig kan zijn voor het beoogde doel, voelt Van der Ven weinig voor blokkering welke hij als bevoogding beschouwt. Bovendien zal het saldo toch eens opgenomen worden zodat het „in beginsel toch door de goot gesmeten kan worden". Voor eigendom acht de auteur een geestelijke rijpheid vereist, welke slechts door een voorzichtig sociaal-pedagogisch proces verkregen kan worden. Wij zouden hiervan willen zeggen, dat dergelijke rijpingsprocessen nogal lang plegen te duren en dat de bezitsvorming daar niet op behoeft te wachten. Het is immers denkbaar, dat door saldi of waardepapieren gedurende een aantal jaren geblokkeerd te laten de betrokkenen er geleidelijk aan zullen wennen over een vermogensbestanddeel te beschikken, hetwelk niet voor consumptie beschikbaar is, zodat na afloop der blokkade een redelijke verwachting bestaat, dat dit bezit niet geliquideerd zal worden, m.a.w. ook in de blokkering steekt reeds een opvoedend element.

Van het eigen huis met tuin, door de auteur vroeger reeds een „arcadische idylle" genoemd, betwijfelt hij of dit voor ieder gezin te realiseren is. Natuurlijk is dit onmogelijk en biedt de eigen woning in de zin van een gezinswoning in het algemeen slechts voor het platteland en kleinere steden een oplossing. Dit neemt niet weg, dat in de moderne uitbreidingsplannen der grote steden aan het ééngezinshuis een plaats wordt ingeruimd (zie

[1]) E.S.B. 1956, blz. 768. Vgl. ook Mr A. B. Raven „Winstdeling en prestatiebeloning" E.S.B. 1956, blz. 641.

bijv. Amsterdam-West). In deze steden is men echter in hoofdzaak aangewezen op flatbouw en het eigendom van een flat is vanzelfsprekend veel minder aantrekkelijk dan dat van een ééngezinswoning met tuin. Wel wil ik er nog op wijzen, dat in brede groepen van de bevolking een eigen woning zeer begeerd wordt en dat van overheidswege op het voetspoor van de voorstellen der Werkgroep Eigen Woning Bezit bepaalde faciliteiten geopend zijn in het Besluit Eigen Woning Bezit. Helaas is dit laatste nog niet in werking getreden, doordat er nog geen bemiddelende organen zijn toegelaten.

Voorts wijdt Van der Ven aandacht aan het aandeel in de eigen onderneming, waartegenover hij sceptisch staat, terwijl hij de vraag stelt of men hier niet met een overblijfsel uit een achterhaalde gedachtengang te maken heeft. Deze opmerking heeft mij bijzonder verheugd: voor de fundering van medezeggenschap of van winstdeling heeft de werknemer aandelenbezit inderdaad niet meer nodig en de befaamde integratie van de werknemer in de ondernemingsgemeenschap moet met heel andere middelen bereikt worden. In de eerste plaats is het weinig reëel, om deze gemeenschap als een driehoek te construeren, waarvan leiding, werknemers en kapitaalverschaffers de hoekpunten vormen. De aandeelhouderspositie is — het is bekend genoeg — aanmerkelijk uitgehold, zodat hij althans bij een open N.V. wel bestempeld is als Postconcurrent crediteur, aan wie een bescheiden dividend wordt toegekend. De passiviteit der kapitaalverschaffers is hun duur te staan gekomen en zij hebben het afgelegd tegen de actieve groepen in het ondernemersverband, te weten Management en Werknemers. In feite gaat het slechts om deze laatste groepen, indien men het heeft over de werkgemeenschap, waartoe een onderneming moet uitgroeien. De aandeelhouders staan hier buiten en kunnen alleen van hun kant pogingen aanwenden, om het etiket van achtergebleven groep, hetwelk zij in de meeste gevallen dragen, kwijt te raken. De werknemers op dit spoor te zetten lijkt dus inderdaad op het terugdraaien van de wijzers, wat niet wegneemt, dat in enkele Nederlandse bedrijven, waar dit stelsel wordt toegepast, aardige resultaten bereikt zijn. Daarbij heeft men echter door een koersgarantie de aandeelhouderspositie enigszins gedenatureerd. Voor het bedrijfsleven in zijn geheel biedt copartnership bepaald geen oplossing.

Hiermee wil geenszins gezegd zijn, dat het geven aan de werknemers van een financieel belang in de uitkomsten hunner onderneming geen aantrekkelijke gedachte is. Er staan hier verschillende wegen open, aangezien naast winstdeling zonder meer ook het verkrijgen van waardepapieren door de onderneming kan worden gestimuleerd. Er zijn hier verschillende variëteiten zoals winstdelende obligaties, preferente aandelen, certificaten van aandelen etc. In de praktijk blijken voorzieningen, waardoor werknemers op gemakkelijke wijze dergelijke papieren in eigendom kunnen verkrijgen, door het personeel zeer gewaardeerd te worden. Bij voorkeur laat men dan de mogelijkheid open een deel van het tantième in een dergelijk waardepapier om te zetten, en wel tegen pari-koers. Het aantrekkelijke hiervan is, dat men hierdoor zowel de particuliere bezitsvorming dient als de werknemer een

financieel belang in zijn onderneming geeft. Met medezeggenschap heeft dit echter niets te maken: deze moet langs een geheel andere weg benaderd worden (ondernemersraden). Zodoende vermijdt men ook het dubbele risico dat de werknemer, tevens aandeelhouder, loopt, hetgeen in de V.S. wel te dragen is, doch in ons land, met op zekerheid ingestelde werknemers moeilijk aanvaardbaar is. Het brengen van de werknemers in de effectensfeer is toe te juichen, maar of hij reeds rijp is voor aandelen moet betwijfeld worden. In ieder geval komen in de eerste plaats aandelen in beleggingsmaatschappijen in aanmerking, die een gespreid risico hebben, welke spreiding niet door de kleine spaarder zelf kan worden ter hand genomen.

KRONIEK

SOCIALE VERZEKERING

Op 11 januari stelde de S.E.R. zijn advies inzake de herziening van de invaliditeitsverzekering vast. De redactie stelt zich voor in de komende maanden aan de verschillende aspecten der ontworpen verzekeringstak artikelen te wijden en meent nu te kunnen volstaan met de weergave van enige hoofdpunten.

1. *Het object van de verzekering*
Het aan artikel 72 van de huidige invaliditeitswet ten grondslag liggende invaliditeitsbegrip, krachtens hetwelk invaliditeit is vermindering van het produktief arbeidsvermogen ten gevolge van een functiestoornis, en de daarin genoemde maatstaven voor het vaststellen van het resterende arbeidsvermogen, kunnen als uitgangspunten voor de nieuwe verzekering worden aanvaard. Voor wat betreft de omvang, welke de vermindering van het produktief arbeidsvermogen moet hebben bereikt, voordat invaliditeit in de zin der wet aanwezig is, is een wijziging gewenst, zodat ook bij gedeeltelijke invaliditeit aanspraken ontstaan. Volledige aansluiting bij het te dezen aanzien in de ongevallenverzekering gevolgde stelsel, hetgeen tot schatting van relatief kleine invaliditeitsverschillen zou nopen, moet medisch en praktisch onuitvoerbaar worden geacht. Het maximaal bereikbare is voorlopig een schatting in vier invaliditeitsklassen, resp. van 0—25%, 25—50%, 50—75% en 75—100% invaliditeit.

2. *De kring van verzekerden*
De invaliditeitsverzekering dient zich tot de loontrekkenden te beperken. Het uiteenlopen van de behoeften van de zelfstandigen aan een voorziening tegen geldelijke gevolgen van invaliditeit en de te verwachten moeilijkheden bij de inning van de premies van zelfstandigen met lage inkomens, maken het ongewenst de zelfstandigen in de verplichte invaliditeitsverzekering te betrekken.

De verzekering zal alle loontrekkenden, inclusief het overheidspersoneel, dienen te omvatten. Een premie- en uitkeringsloongrens, gelijk